

тектуры должно замѣтить, что церковь св. Виталія, вопреки хронологическому порядку, представляет собою несомнѣнно менѣ развитый типъ, чѣмъ храмъ св. Сергія и Вакха, и стоитъ ближе къ типу Антиохійскаго Октагона и родственныхъ ему сооружений (какъ то церковь Иоанна Крестителя въ Гевдомонѣ и храмъ архангела Михаила на Анаплѣ), отъ котораго посредствомъ преобразования плана произошелъ Константинопольскій храмъ, являющійся уже послѣднею предварительною ступенью къ св. Софії.

Краткое изложеніе движенія, предшествующаго этому величайшему творенію византійскаго генія, освѣщаетъ предметъ довольно хорошо и потому, — хотя и здѣсь встрѣчаются признаки незнанія нѣкоторыхъ новѣйшихъ изслѣдованій, напримѣръ относительно атрія и пропилеевъ, послѣдующее развитіе греческаго храма въ первое тысячелѣтіе изложено яснѣе. Но здѣсь уже вполне прекращается самостоятельное изслѣдованіе автора. Это просто новая и сокращенная редакція книги Эссенвейна. Правда Гольцингеръ самъ заявляетъ, что не пришла еще пора писать исторію византійской архитектуры, но почему же онъ тогда взялся за такое предпріятіе? Тѣ поправки и дополненія, которыя онъ обѣщаль внести въ изслѣдованіе хотя бы древнехристіанской эпохи, не находятъ себѣ оправданія. Для болѣе поздняго византійскаго средневѣковья онъ положительно не только не попытался самостоятельно разобраться въ давно извѣстныхъ памятникахъ, но даже и не воспользовался новыми матеріалами, обработанными въ специальныхъ трудахъ Стржиговскаго, Дилля, Миллэ и др. Въ неполномъ же и плохо организованномъ систематическомъ сводѣ древнехристіанскихъ памятниковъ потребности не чувствовалось, тѣмъ болѣе что самъ Гольцингеръ далъ намъ ранѣе хорошій очеркъ подобнаго рода въ своей другой, упомянутой выше, книгѣ.

0. Вульфъ.

Karl Dieterich, *Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jahrh. n. Chr.* Mit. einer Karte. Byzantinisches Archiv, als Ergänzung der Byzantinischen Zeitschrift in zwanglosen Heften herausgegeben von Karl Krumbacher. Heft. 1). Leipzig 1898, Teubner. XXIV, 326 S. gr. 8¹).

Τὸ ἔργον τοῦ D. κυκλοφορεῖ ἤδη ἀπὸ πολλοῦ καὶ ἐγράφησαν περὶ αὐτοῦ πολλὰ ὑπὸ τῶν κριτικῶν· πάντες ὁμολογοῦσι τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου καὶ ἕκαστος τούτων φιλοτιμεῖται νὰ ὑποδείξῃ ἀτελείας τινὰς, ὧν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἀπηλλαγμένη τοιαύτη δύσκολος καὶ πολὺπλοκος ἐργασία.

Ἐν τῷ προλόγῳ (σ. I—XIX) ὁ D. ἐκθέτει τὴν πορείαν τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν, κατόπιν (σ. XX—XXIV) ἐπιτάσσει πίνακα τῶν συγγραμμάτων, ἐξ

1) Ἄν ἐν τοῖς Βυζ. Χρονικοῖς οὐδεὶς λόγος μέχρι τοῦδε ἐγένετο περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ Dieterich, τὸ πρᾶγμα δὲν προῆλθεν ἐξ ἀμελείας οὔτε τῆς συντάξεως οὔτε τοῦ ὑποφαινομένου ἐπικριτοῦ· τὸ ἔργον εἶχεν ἀναλάβει νὰ κρίνῃ ὁ μακαρίτης V. Jernstedt, ὁ ἐπελθὼν θάνατος τοῦ ὁποίου ἐστέρησε καὶ τὴν σύνταξιν τῶν Βυζ. Χρονικῶν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐν γένει ἀγαθοῦ συνεργάτου.

ὧν ἀρύεται τὸ ὕλικόν του καὶ εἰς ἃ βασιζέται. Τὸ πρῶτον μέρος ὑποδιαιρεῖ εἰς τρία κεφάλαια καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ (σ. 1—83) κάμνει λόγον περὶ τῶν μεταβολῶν τῶν φωνηέντων, ἐν τῷ δευτέρῳ (σ. 84—125) περὶ τῶν τῶν συμφώνων καὶ ἐν τῷ τρίτῳ (σ. 126—146) συνοψίζει τὰ ἀποτελέσματα. Καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ δεύτερον μέρος ἀπαρτίζει ἐκ τριῶν κεφαλαίων· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ (σ. 149—203) πραγματεύεται περὶ ὀνόματος, ἐν τῷ δευτέρῳ (σ. 204—250) περὶ ῥήματος καὶ ἐν τῷ τρίτῳ (σ. 251—267) συνοψίζει τὰ ἀποτελέσματα. Κατόπιν, ἀκολουθεῖ παράρτημα περὶ τῶν σημερινῶν Ἀσιατικῶν διαλέκτων (σ. 271—310) καὶ ἐν τέλει (σ. 311—324) πίναξ τῶν λέξεων, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῷ βιβλίῳ.

Σκοπὸς τοῦ D., καθ' ἃ ἐν τῷ προλόγῳ (σ. XV) ἀναγινώσκομεν, εἶνε νὰ ὀρίσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης βασιζόμενος κυρίως ἐπὶ τῶν παπύρων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν· τὰ λοιπὰ φιλολογικὰ προϊόντα τὰ κατὰ παράδοσιν μεταδοθέντα ἡμῖν ἐν δευτέρῳ λόγῳ τίθεται, μὴ ἀνατρέχων μάλιστα μηδὲ εἰς τὰς πηγὰς αὐτὰς καὶ μὴ ἐπιδιώκων, καθ' ἃ λέγει, τελειότητα. Κατ' οὐσίαν ὁ D. θεωρεῖ τὴν μελέτην του οὐδὲν περισσότερον ἢ ἀπλῶς συστηματικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ τρίτου κεφαλαίου τῆς τοῦ Γ. Χατζιδάκι. *Einleitung in die Neugriechische Grammatik* (σ. 172—229). Ὁ μόνος νεωτερισμὸς, τὸν ὁποῖον εἰσάγει εἰς τὴν μελέτην του ταύτην, συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ἐνῶ ὁ Χατζιδάκις κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν διαφορῶν γλωσσικῶν φαινομένων ἐφαρμόζει μόνον τὴν χρονολογικὴν ἀρχὴν, ὁ D. προσθέτει καὶ τὴν γεωγραφικὴν.

Ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν ὁ D. ἀκολουθεῖ, συνίσταται εἰς τοῦτο· συλλέγει πάντοθεν τὰ διάφορα παραδείγματα τὰ ὑπαγόμενα εἰς ἕκαστον φαινόμενον· ὅπου εἶνε δυνατόν νὰ ἐγερθῇ ἀντίρρησις τις περὶ τοῦ καταλλήλου ἢ μὴ τῶν παραδειγμάτων, ἀγωνίζεται διὰ μακρῶν νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γνώμην του, διατί τὸ ἐν λόγῳ παράδειγμα πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ οὕτως καὶ ὄχι ἄλλως· συχνάκις ἀναγκάζεται νὰ ἀναζητήσῃ καὶ τοὺς νόμους τῶν διαφορῶν φαινομένων, ἂν καὶ ὄχι πάντοτε ἐπιτυχῶς. Ἀφοῦ ὑπαγάγῃ τὰ παραδείγματα εἰς τὰ διάφορα φωνητικὰ ἢ τυπικὰ φαινόμενα, χωρίζει ταῦτα (ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου μέρους) εἰς τρεῖς κατηγορίας, εἰς φαινόμενα τῆς Αἰγύπτου (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Συρίας), τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος σχηματίζων στατιστικούς πίνακας (σ. 127, 130, 251, 254). Κατόπιν λαμβάνων ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν χρόνον, εἰς ὃν τὰ φαινόμενα ἀνήκουν, διαιρεῖ καὶ πάλιν αὐτὰ χρονολογικῶς εἰς τρεῖς κατηγορίας, εἰς φαινόμενα ἀνήκοντα εἰς τὸ χρονικὸν διάστημα 1) ἀπὸ τῆς 4-ης π. χ. ἑκατονταετηρίδος μέχρι Γεννήσεως Χριστοῦ, 2) ἀπὸ Γ. Χ. μέχρι τῆς 4-ης 100/δος μ. χ. καὶ 3) ἀπὸ τῆς 5-ης μέχρι τῆς 10-ης μ. χ. ἑκατονταετηρίδος (πρβ. στατιστικούς πίνακας σ. 133, 137, 257, 261). Τέλος δὲ διαχωρίζων τὰ φαινόμενα χρονολογικῶς καὶ γεωγραφικῶς σχηματίζει ἄλλους πίνακας ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην (σ. 145 καὶ 266).

Συχνὰ μεταχειρίζεται τοὺς ὅρους: ἀττικὴ, αἰγυπτιακὴ, μικρασιατικὴ κοινή (σ. 263 καὶ ἀλλαχοῦ), ἀλλὰ τοιοῦτος συνδυασμὸς εἶνε λογικῶς δυσπαραδεκτός· δυσὲν θάτερον, ἢ ἔχομεν πρὸ ἡμῶν φαινόμενα τῆς λεγομένης κοινῆς διαλέκτου, ἢ ἀνεπτύχθησαν ἤδη (ὀριστέον πότε ἀκριβῶς) τυπικὰ ἰδιώματα καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐχὶ περὶ αἰγυπτιακῆς κοινῆς ἀλλὰ περὶ αἰγυπτιακοῦ ἢ ἀλεξανδρηνοῦ ἰδιώματος πρέπει νὰ γίνηται λόγος, ὅπως καὶ περὶ μικρασιατικοῦ καὶ ἀττικοῦ.

“Οτι ὁ ἀριθμὸς τῶν διδομένων παραδειγμάτων ἐν τῷ βιβλίῳ δὲν εἶνε τελειωτικός, δῆλον γίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι διαρκούσης τῆς τυπώσεως τοῦ βιβλίου καὶ αὐτὸς ὁ D. ἀναγκάζεται νὰ ἐπιφέρει προσθήκας ἐν τέλει (σ. 325—6) παραδειγμάτων νέων καὶ τινες τῶν ἐπικριτῶν ἄλλα. Δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νεώτεροι πάπυροι ἢ ἐπιγραφαὶ ἀνακαλυπτόμεναι νὰ μᾶς παράσχουν μείζονα ἀριθμὸν παραδειγμάτων ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς κατηγορίας καὶ νὰ σαλεύσουν κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ στατιστικὸν οἰκοδόμημα τοῦ D. Ἐκεῖνο ὁμως, τὸ ὁποῖον περισσότερον ἐκπλήττει τὸν ἀναγνώστην, εἶνε ὅτι ὁ συγγραφεὺς μεγάλην ἐμπιστοσύνην ἀποδίδει εἰς πᾶν ὅ, τι παραδίδουσιν ἡμῖν οἱ πάπυροι καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ κατ’ ἀκολουθίαν ὀλίγον φροντίζει νὰ ὑποβάλλῃ εἰς κριτικὴν τὸ ὕλικόν του καὶ νὰ ἐκλέγῃ μόνον τὸ χρήσιμον. Ἐν σελ. 81 π. χ. προκειμένου περὶ τῆς τροπῆς οἰλο ἐν τῶν ὀλιγαριθμῶν παραδειγμάτων του λαμβάνει ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς: ὁ Θεῶς ὁ βοθηθόν, ἐξ ἰδίων ὁ βοθέσας (st. βοηθήσας Wetzstein, Syr. Inscr. N. 118). Ἄλλ’ ἄρα γε εἶνε ἀσφαλὲς νὰ βασιζηταί τις ἐπὶ τοιούτων ἀγραμμάτων μνημείων καὶ νὰ θέλῃ ἐκ τοιούτων νὰ σχηματίζῃ ἰδέαν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς γλώσσης; Ἐπίσης πολλαχοῦ ἀρύεται τὰ παραδείγματά του ἐκ τοῦ λατινοελληνικοῦ γλωσσαρίου τοῦ Λούβρου (Papyrus grecs du Musée du Louvre. Notices et extraits des manuscrits de la Bibl. Imper. Bnd. 18,2 p. 125). Ἄλλ’ ὅταν ρίψῃ τις ἐν βλέμμα εἰς αὐτὸ καὶ ἴδῃ πῶς μεταγράφει διὰ λατινικῶν στοιχείων τὰς ἑλληνικὰς λέξεις ὁ συντάκτης τοῦ γλωσσαρίου, π. χ. oxomin (ὀψωμίν), orxari (ὀψάρι), praston (πράσον), closa (γλωσσα), nibson ceras (νῖψον χεῖρας), axuari (ἄξιναρι), cemmis (γέμισε), potes (πόδες), tira (θύρα), suca (σῦκα), καὶ τὰ τοιαῦτα, τότε θὰ σκεφθῇ πολὺ, ἂν πρέπει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος γλωσσάριον πρὸς ὑποστήριξιν μάλιστα φωνητικῶν φαινομένων λαμβανόντων χώραν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἐν σελ. 109, ἐξ ἑτέρου ἑλληνολατινικοῦ γλωσσαρίου (Gloss. Laod. Not. et Extr. Bd. 29,2) παραλαμβάνει τὸ μοναδικὸν παράδειγμα τροπῆς λμλν, ἄγαλνα=ἄγαλμα, μὴ δυνάμενος μάλιστα νὰ φέρῃ παράλληλον ἐκ τῆς μετὰ ταῦτα ἱστορίας τῆς γλώσσης: ἀξίζει τὸν κόπον νὰ δίδῃ προσοχὴν τις εἰς τοιαῦτα τυχαῖα ὅπως φαινόμενα;

Ἐκτὸς δὲ τούτου περὶ τῶν παπύρων προκειμένου δὲν πρέπει νὰ ὀρμώμεθα ἐκ τῆς ἀρχῆς, ὅτι πᾶσα παρεκτροπὴ τοῦ κανονικοῦ καὶ συνήθους, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν ἐν αὐτοῖς, εἶνε καὶ γλωσσικὸς ἀδάμας, εἶνε ἀντιπρόσωπος γλωσσικοῦ φαινομένου· ἀπεναντίας πολλὰ δύνανται νὰ εἶνε ἀποτελεσμα ἀπροσεξίας, ἄλλα ἀμαθείας, ἄλλα βαρβαρισμοῦ καὶ μερικὰ μόνον ἐξ αὐτῶν ὅχι τυχαῖα φαινόμενα. Ἄν λάβωμεν ὑπ’ ὄψιν π. χ. τὸν πάπυρον τοῦ Βακχυλίδου (ἐκδ. Kenyon) θὰ ἴδωμεν τὰς ἀκολουθούσας γραφὰς ἐκ πρώτης χειρὸς ἐξεληθούσας:

III 12 γενος (=γέρας), 15 ερα (=ἰερά), 48 αβροβαωταν (=ἄβροβάταν), 51—2 θιατοισι (=θνατοῖσι), 68 ιαινετα (=πιαίνεται).

V 22 τασσοντι (=πτάσσοντι), 23 φοιβω (=φόβω), 72 αλκμηιος (=ἄλκμηῆνιος), 117 αγγελον (=Ἀγέλαον), 129 αφαρηατα (=Ἀφάρηατα).

VIII 14 ανδη (ἄνδημ).

IX αρμεμορω (=Ἀρχεμόρω), 16 οιλλειδας (=Οἰκλείδας), 36 τάλας (=πάλας).

X 14 μανσοον (=μανῦον), 23 θατήρων (=θεατήρων).

XI 54 ομμια (=νόημα), 94 κατακαρδιαν (=κατ’ Ἀρκαδίαν).

- XIII 54 νεκρος (=νεβρος), 169 βρυστων (=βροτῶν).
 XVII 90 ωκυποδον (=ώκύπομπον).
 XVIII 2 αβροβικων (=άβροβίων), ιερωνων (=Ίώνων), 3 χαλκοδωδων (=χαλκοκῶδων), 59 χαλκενκτυπο (=χαλκεοκτύπου).
 XIX 9 καινον (=κλεινόν), 48 κιδος (=κάδμος) και τά τοιαῦτα.
 Εἰς ὅλας ταύτας ὁμως τὰς γραφὰς κανεῖς δὲν ὑπάρχει ὅστις θὰ θελήσῃ νὰ ἀποδώσῃ σημασίαν, οὔτε νὰ θεωρήσῃ ταύτας ὡς γλωσσικὰ φαινόμενα· πάντες παραδέχονται ταύτας ὡς lapsus calami ἢ memoriae, και τοῦτο διότι ἐν τῇ ιστορίᾳ τῆς γλώσσης δὲν ἀπαντῶται ἀνάλογα φωνητικὰ φαινόμενα. Ὅταν ὁμως ἐν τῷ αὐτῷ παπύρω ἀνεύρωμεν φαινόμενα, οἷα τὰ ἐπόμενα·
 I 37 ευμαρει (=εὐμαρεῖν), 28 ελακεν (=ἐλακεν),
 III 22 αγλαιζεθω (=ἀγλαιζέτω),
 V 16 αινει (=αἰνεῖν), 33 υμνει (=ὕμνεῖν), 70 πορθανιδα (=Πορθαονίδα),
 164 κρη (=χρη),
 IX 6 οτι (=ὄθι),
 XIII 30 οτα (=ὄταν),
 XVII 100 βοωπι (=βοῶπιν), 116 δολις (=δόλιος),
 XVIII 26 Κερκυνος (=Κερκύνος), 34 στραταν (=στρατιάν), ἢ ὅταν ἐν τῷ παπύρω τῆς πολιτείας Ἀθηναίων Ἀριστοτέλους (ἐκδ. 2 Kenyon) ἀναγινώσκωμεν: ὑφακουσάντων (σελ. 89), Ωριου (=ᾠρεοῦ σ. 90), πόνου (=φόνου σ. 101), ταμία (=ταμιεῖα σ. 139), ναυκραிரαι και ναυκραιροι (=ναυκραρίαι, ναύκραροι σ. 23), δικαιούμεθα νὰ θεωρῶμεν ταῦτα ὡς φαινόμενα φωνητικὰ και βασιζόμενοι ἐπ' αὐτῶν νὰ θέλωμεν νὰ ἐξάγωμεν συμπεράσματα περὶ τῆς καταστάσεως ἢ πορείας τῆς γλώσσης; Βεβίως, ἀπαντῶσιν οἱ γλωσσολόγοι, καθ' ὅσον ἡ ιστορία τῆς γλώσσης ἀποδεικνύει ὅτι τοιαῦταί τινες μεταβολαὶ εἶνε δυνατά. Και ὁμως ἂν ἀποφασίσῃ νὰ κάμῃ τις στατιστικὴν ὄλων τούτων τῶν παρεκτροπῶν τῶν παρὰ Βακχυλίδῃ ἀπαντωμένων, δὲν θὰ βραδύνη νὰ πεισθῇ ὅτι τὰ λάθη τῆς πρώτης κατηγορίας, τ. ἔ., τὰ τυχαῖα και παρὰ λόγον εἶνε σχετικῶς πολὺ περισσότερα ἢ τὰ ἄλλα, ἅτινα παρέχουσιν ἡμῖν δικαίωμα νὰ ἐξάγωμεν φωνητικὰ συμπεράσματα, ἐπομένως και τὰ δεύτερα ταῦτα παραδείγματα δὲν εἶνε ἀπαλλαγμένα ἀμφιβολίας τινὸς και ἀβεβαιότητος· ὅταν τὴν παράλειψιν τοῦ μ. ἐν τῷ ἀνωτέρω παραδείγματι (VIII IX ἀνδημ.) ὑποχρεωτικῶς θεωρῶ ὡς τυχαίαν, διατί τὴν παράλειψιν τοῦ ν ἐν τῇ λέξει βοῶπιν νὰ θεωρήσω ὡς φωνητικὸν φαινόμενον; δυνατόν νὰ εἶνε τοιοῦτον, δυνατόν ὁμως νὰ εἶνε και ἀπλῶς lapsus calami. Αὐται αἱ ἀμφιβολίαὶ γεννῶνται ἐν ἡμῖν προκειμένου περὶ τῶν κλασσικῶν παπύρων, τῶν περιεχόντων τὰ κείμενα τοῦ Βακχυλίδου, Ἀριστοτέλους κ. λ. π., ὅπου ὅπωςδήποτε ἡ προσοχὴ τοῦ ἀντιγραφέως εἶνε περισσότερα· τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν ἄλλων παπύρων, ἐξ ὧν συνήθως λαμβάνουσι τὸ ὑλικόν των οἱ περὶ τὴν ιστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀσχολούμενοι; Τὰ περιεχόμενα τῶν τοιούτων παπύρων εἶνε ὡσεπιτοπλεῖστον οἰκογενειακαὶ ἐπιστολαί, πωλητήρια, ἀγγελίαὶ δραπετεύσεως δούλου, δικαστικὰ ἔγγραφα, αἰτήσεις, ἀναφοράι, ἀνακρίσεις, διηγήσεις ἐνουπνίων, λογαριασμοί, συμβόλαια, διαθήκαι, προικοσύμφωνα, ἐξορκισμοὶ κ. τ. τ. ὥστε εἶνε μνημεῖα τοῦ καθημερινοῦ βίου και οἱ γράφοντες αὐτὰ ἐπομένως δὲν εἶνε ἄνθρωποι τυχόντες

μεγάλης αναπτύξεως· ἐπομένως πολλά τῶν ἐν αὐτοῖς παρουσιαζομένων ἤδη ἐν φαινομένων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἶνε οὐδὲν ἄλλο ἢ προϊόντα ἀμαθείας. Ἐκτὸς δὲ τούτου συχνὰ μεταξὺ τῶν δρώντων προσώπων ἀναγινώσκει τις ὀνόματα, Πόηρις Θοτομούτος, Ψενέντερης, Φριπίκουε, Πετόσορβο, Νεκχθφαροῦς, Χαπόνχωνσις (Not. et Extr. 18.2 p. 134 κ. ἐ) καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, περὶ ὧν εἶνε δύσκολον νὰ προϋποθέσῃ τις ὅτι ἦσαν κάτοχοι τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ νὰ ἀποδώσῃ σημασίαν εἰς τὰ ὑπὸ τοιούτων ἢ χάριν τοιούτων γραφόμενα· πολλὰ τῶν φαινομένων τῶν ἐν τοῖς τοιούτοις παπύροις ἀπαντώντων εἶνε προϊόντα βαρβαρισμοῦ καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης οὐδεμίαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχωσιν.

Ὁ μὲν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης ἀσχολούμενος πρέπει νὰ γνωρίζῃ καὶ τὰς τρεῖς περιόδους τῆς γλώσσης καλῶς, δηλ. τὴν ἀρχαίαν, μέσην καὶ νέαν ἐλληνικὴν. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν νέαν ἐλληνικὴν ὁ D. ἂν καὶ κάτοχος αὐτῆς, οὐχ ἦττον ἐν τῇ πραγματείᾳ του ἀποδεικνύεται ὅτι ἀποδίδει εἰς αὐτὴν σημασιολογικὰ ἢ συντακτικὰ φαινόμενα, τὰ ὅποια οὐδόλως ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ Ἐν σελ. 188 π. χ. μᾶς ἐξηγεῖ ὅτι ἡ φράσις «ἐπερίμενα ὥρες ὥρες» σημαίνει *ich wartete Stunden lang*, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀπάτη, διότι τὸ *ich wartete Stunden lang* ἀποδίδεται ἐν τῇ νέᾳ ἐλληνικῇ διὰ τοῦ «ἐπερίμενα ὥρες», ἡ δὲ ἐπανάληψις «ὥρες-ὥρες» (ὡς ἐν τῇ φράσει: ὥρες-ὥρες φυσᾶ ἓνα εὐχάριστο ἀεράκι) σημαίνει τὸ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν. Ἐν σελ. 196 μᾶς διδάσκει: *man sagt also nicht mehr* τὸ δικό μου παιδί, *sondern* τὸ παιδί μου, ὅπερ ἐπίσης πλάνη· ὁ Ἕλληνας δύναται πολὺ καλὰ νὰ εἴπῃ: τὸ δικό μου <τὸ> παιδί ἐκεῖ ὅπου λέγει τὸ παιδί μου, δίδων εἰς τὸ κτητικὸν μείζονα ἔμφασιν. Ἐν σελ. 199 σχηματίζει τὴν ἀναφορικὴν φράσιν: ὁ ἄνθρωπος, ποῦ τὸν εἶδα, ὅπερ ἐπίσης ἐσφαλμένον καὶ ἀσύνηθες· ὁ Ἕλληνας λέγει σήμερον: ὁ ἄνθρωπος, ποῦ εἶδα. Ἐν σελ. 22 μᾶς βεβαιώνει ὅτι ἐν τῇ νεοελληνικῇ μόνον τὸ φορτοῦνα διεσώθη, καὶ ὅμως οὐχὶ σπανίως ἀκούει τις καὶ τὸ φουρτοῦνα μάλιστα ἐν ταῖς βορείαις διαλέκτοις.

Οὐχὶ τὴν δέουσαν προσοχὴν ἀποδίδει ὁ D. εἰς τὴν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματικὴν παραλαμβάνων φαινόμενα, τὰ ὅποια ἔλαβον τὴν γένεσιν τῶν ἤδη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, καὶ ἀποδίδων ταῦτα εἰς τὴν περίοδον περὶ ἧς οὗτος ὁμιλεῖ. Ἐν σελ. 11—12 π. χ. προκειμένου περὶ τῆς τροπῆς *ι > ε* μᾶς ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων τῶν ὑφισταμένων τὴν ταιαύτην τροπὴν τὰ: χερί, χέρα, χέραν, χέρας, χέρι· ταῦτα ὅμως, νομίζομεν, οὐδὲν ἀποδεικνύουσι, καθ' ὅσον εἶνε γνωστὸν, ὅτι ἡ λέξις χεῖρ ἐκτὸς τῆς μακρᾶς ρίζης χεῖρ—ἔχει καὶ βραχεῖαν χερ—, καὶ ὅτι οἱ ποιηταὶ μεταχειρίζονται χάριν μετρικῶν λόγων τύπους ἐκ τῆς βραχείας ρίζης καὶ ἐκεῖ, ὅπου οἱ πεζοὶ μεταχειρίζονται τοιούτους ἐκ τῆς μακρᾶς (πρβ. R. Kühner, Ausführliche Grammat. 3 Aufl. besorgt von F. Blass. I 1890 S. 426 Anm. 8. G. Meyer, Griech. Gramm. S. 309), ὥστε δὲν θὰ ἦτο ἄτοπον νὰ ἐκλάβῃ τις τοὺς νέους τούτους τύπους μᾶλλον ὡς σχηματιζομένους κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῆς βραχείας ρίζης ἢ ὑφισταμένους τὴν τροπὴν *ι > ε*. Καθ' ὅμοιον τρόπον πλάνη εἶνε νὰ θέλῃ νὰ ὑποβάλλῃ τις εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν τὸ παρὰ Θεοφάνει Χρυσοχέρης, διότι τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν ὅτι τὸ ὄνομα προῆλθεν ἐξ ἀρχαιοτέρου τύπου Χρυσοχείρης = Χρυσοχίρης, ὅπερ εἶνε ὅλως παράλογον; τὸ ὄνομα ἔλαβε τὴν γένεσιν του εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἦτο ἤδη ἐν χρήσει χέριον-χέριν καὶ κατὰ

σύνθεσιν μετὰ τοῦ χρυσός προῆλθε χρυσοχέρης, ὥστε περὶ τροπῆς $\iota > \epsilon$ καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τούτῳ οὐδὲ λόγος. Ἐν σελ. 46 κλίνει νὰ παραδεχθῆ ὡς νεωτερικὰ φαινόμενα τὰ ἐκ τοῦ θεός σύνθετα ἢ παράγωγα, τὰ διὰ τοῦ $\epsilon\iota$ γραφόμενα π. χ. Θεϊόδομος, Θεϊόδοτος, Θειογενής, Θειοποιέω, Θειοφάνης κ. τ. τ., — ἄγνοεῖ, φαίνεται, ὅτι τὰ ὀνόματα ταῦτα (καὶ ἔτι περισσότερα) ἀπαντῶνται ἤδη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ καὶ μάλιστα παρὰ ποιηταῖς, οἵτινες κατὰ τὰς μετρικὰς ἀνάγκας προτιμῶσιν τὸν διὰ θεο- ἢ θειο- τύπον ἐπομένως ἂν καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἀναφαινῶνται τοιοῦτοι τύποι, τοῦτο οὐδὲν δικαίωμα δίδει εἰς ἡμᾶς νὰ σχηματίζωμεν θεωρίας περὶ γενέσεως νέου φαινομένου καὶ νὰ ἀναζητῶμεν τὰ αἷτια ἀνυπάρχτων φαινομένων, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος Ἰωάννου ὁ συντάξας ἐπιγράμματα ἀρχαίκα κατὰ τὴν 19-ην ἑκατονταετηρίδα ἀναγκάζεται χάριν μετρικῶν λόγων νὰ μεταποιῇ τὸν Θεολόγον εἰς Θειολόγον (πρβ. Φιλολογ. πάρεργ. Ἀθῆν. 1874 σ. 675) καὶ τὸν Θεόδωρον εἰς Θειόδωρον, ἂν καὶ οὐδεὶς ἐν τῇ καθημερινῇ χρήσει λέγει τοῦτο. Ἐν σελ. 105 μᾶς παρέχει ὡς παράδειγμα τῆς τροπῆς $\nu\delta > \nu\tau$ τὸ παρὰ Φίλωνι ἐντελεχῆς ἄγνοῶν ὅτι καὶ παρ' Ἀριστοτέλει ἀπαντᾶται ἐντελέχεια καὶ ἐντελεχῶς καὶ ἐπομένως οὐδὲν νεώτερου φαινομένου ἔχομεν πρὸ ἡμῶν. Περιεργότερα εἶνε τὰ ἐν σελ. 121—2 περὶ τῆς λέξεως μόλυβδος λεγόμενα, ἣτις ὑπὸ διπλῆν μορφήν παραδίδεται ἐν τοῖς γραπτοῖς μνημείοις, τ. ἔ. μόλυβδος καὶ μόλιβος· ἡ παρουσία τῆς διπλῆς μορφῆς τῆς λέξεως ἀναγκάζει τὸν D. νὰ παραδεχθῆ τὴν ὑπόστασιν φωνητικοῦ φαινομένου, τῆς τροπῆς δηλ. $\beta\delta > \beta$, ἣτις ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου παραδείγματος ὑποστηρίζεται καὶ φυσικὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποδίδει εἰς τὴν περίοδον περὶ ἧς καὶ μόνης πραγματεύεται ἐν τῷ βιβλίῳ του (von der hellenistischen Zeit bis zum 10. Jahrh. n. Chr.). ἐν τούτοις οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν τοιοῦτου φωνητικοῦ φαινομένου, ὀφείλομεν τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ νὰ ζητήσωμεν οὐχὶ εἰς τὴν χρονικὴν περίοδον, περὶ ἧς πρόκειται, ἀλλ' εἰς πολὺ ἀρχαιότεραν, τὴν κλασσικὴν καὶ ἴσως τὴν ὁμηρικὴν, διότι ἤδη παρ' Ὀμηρῷ ἀπαντῶμεν τὴν διπλῆν μορφήν τῆς λέξεως· ἐν δὲ τῇ κλασσικῇ ἐποχῇ ἐκτὸς τῶν ἄνω μνημονευομένων μορφῶν ἔχομεν καὶ τὰς: μόλυβος, μόλιβδος καὶ (διαλεκτικῶς) βόλιβος, βόλιμος (πρβ. Kühner-Blass, Ausführl. Gramm. 3. Aufl. p. 70, 5. 155. 286, 1). Ἄν δὲ καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις, τοῖς βυζαντινοῖς, καὶ τοῖς νεωτέροις ἀπαντᾶται ἢ διπλῆ μορφή, ἢ μετὰ τοῦ δ καὶ ἢ ἄνευ αὐτοῦ, τοῦτο πιθανῶς πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς τοῦτο, ὅτι ἐν μὲν λαλουμένην γλώσσῃ ὑπερίσχυσεν ἢ μορφή: μόλιβος (μόλυβος), οἱ δὲ λόγιοι προὔτιμων νὰ γράψωσι τὴν ἀττικωτέραν μορφήν: μόλυβδος, ὡς γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ Μοίριδος (μόλυβδος, ἀττικῶς, μόλυβος, ἑλληνικῶς) ἀφ' ἐνός καὶ ἐκ τῆς νῦν ἐν χρήσει μορφῆς μολίβι (μολύβι) ἢ βολίμι ἀφ' ἑτέρου. Ἐν σελ. 214 ἀδίκως μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων τῶν τηρούντων τὴν αὔξησιν εἰς ἀναυξήτους χρόνους συγκαταλέγεται καὶ τὸ ἐξεράση, διότι οὐχὶ τοῦ ἀνυπάρχτου ἐκράω τύπος εἶνε. Ἐπίσης σφάλλεται ὁ D. θεωρῶν ἐν σελ. 207 τὸν τύπον: παρεστῶση (st.-υῖα!) ὡς Missbildung, ἐν σελ. 211 ὑπάγων τὸ ἐπροφήτευον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ρημάτων τῶν δεχομένων χρονικὴν αὔξησιν, ἐν σελ. 212 ἄγνοῶν ὅτι τὸ ἡμελλον ἤδη παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπαντᾶται ὑπὸ τοιαύτην μορφήν (πρβ. G. Meyer, Gramm. σ. 422), καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σελ. συγκαταλέγων τὸ ἔθε-

λήσης μεταξὺ τῶν τύπων τῶν λαμβανόντων αὐξήσιν εἰς ἀναυξήτους τύπους καὶ ἀγνοῶν ὅτι ἡ ἀρχαιοτέρα μορφή τοῦ ρήματος τούτου εἶνε ἐθέλω (πρβ. Kühner-Blass, Ausf. Grammat. S. 187 Anm. 3).

Ἐν σελ. 104—5 τοῦ λόγου προκειμένου περὶ τῆς τροπῆς ντ > νδ ἀριθμῆ ἐν ἀρχῇ τέσσαρα παραδείγματα (πεδεκαίδεκα, ἐξάγωδι, γένωδαι, Διδιπόρος), τὰ ὁποῖα οὐδαμῶς ὑπάγονται εἰς τὸ φαινόμενον, περὶ οὗ πρόκειται, καθ' ὅσον οὐδεμία τροπή ἐνταῦθα τοῦ ντ εἰς νδ λαμβάνει χώραν, ἀλλ' ἀπλῶς τοῦ ντ εἰς δ, ἀκριβέστερον δ' εἰπεῖν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ὅπως ἄλλο φαινόμενον, ὅπερ δικαιούμεθα νὰ θεωρήσωμεν ἢ ὡς ἀπλῆν ἀποβολὴν τοῦ ἐρρίνου ν, ἢ ὡς ὀρθογραφικὴν ἀπλῶς ἀνακρίβειαν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ μὲν δ διατηρεῖ ἀκόμη τὴν ἀρχαίαν προφορὰν (d), τὸ δὲ ντ κατέστη ἰσόφθογγον τῷ nd. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὰ λοιπὰ παραδείγματα τὰ ἐν τῷ κεφαλίῳ τούτῳ φερόμενα, καὶ πάλιν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπαγάγη τις ταῦτα εἰς δύο διάφορα φαινόμενα δηλ. ντ > νδ καὶ νδ > ντ ἢ ὀρθότερον νὰ παραδεχθῆ μόνον ἓν φαινόμενον, ἐναλλαγῆς τοῦ νδ καὶ ντ, ἣτις ἐξηγεῖται ἀπλῶς ἐκ τῆς συμπτώσεως τῆς προφορᾶς (ντ = nd, νδ = nd).

Σφάλλεται, νομίζομεν, ὁ D. καὶ ἀναφορικῶς τῶν φαινομένων τῶν ἐκ τῶν φιλολογικῶν μνημείων λαμβανομένων, παραδεχόμενος ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα ἀποδοτέα εἰς τὸν συγγραφέα αὐτόν ἂν παρὰ Μαλάλα ἀναγινώσκειται: Μελλιᾶδης, σελέντιον, Ἰσάκιος, παρὰ Κωνστ. Πορφυρογεννήτῳ: σαπουρίζω, περσυνός, νὰ (= ἴνα), χρυσοχοί, παρὰ Θεοφάνει: σελέντιον, κιβούριον, ἐμπρίζω (= ἐμπυρίζω) καὶ καθ' ἐξῆς, εἶνε τολμηρὸν νὰ θέλωμεν πάντα τὰ τοιαῦτα φαινόμενα νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τοὺς συγγραφεῖς αὐτούς: τοῦτο θὰ ἐδικαιούμεθα νὰ κάμωμεν μόνον εἰς περίστασιν καθ' ἣν θὰ ἤμεθα πεπεισμένοι ἐκ τῶν προτέρων περὶ τοῦ ἀλαθῆ-του τῶν ἀντιγραφῶν ἐπειδὴ ὅμως ὅπως τὸ ἐναντίον συμβαίνει καὶ συχνάκις ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ὄχι μόνον λάθη, ἀλλὰ καὶ ὑποκειμενικὰς τῶν ἀντιγραφῶν ἐντυπώσεις ἀποτυπουμένας κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν ἐν τοῖς χειρογράφοις, διὰ ταῦτα ὀρθότερον καὶ ἀσφαλέστερον εἶνε τὰ τοιαῦτα σποραδικὰ φαινόμενα νὰ ἀποδίδωνται οὐχὶ εἰς τὸν χρόνον τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' εἰς τὸν τοῦ ἀντιγραφῶς ἢ τοῦ κώδικος. Εἰς τοιαύτην ὅμως περίστασιν τὰ περισσότερα τῶν φαινομένων τούτων ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς 10 ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐπομένως οὐδένα λόγον θὰ εἶχον νὰ καταλάβουν χώραν ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ D. Ἄλλως τε εἶνε καὶ ἄτοπον νὰ ἀποδίδηται ἡ αὐτὴ ἀξία εἰς τοὺς παπύρους καὶ τὰς ἐπιγραφὰς ἀφ' ἑνός, καὶ τὰ μνημεῖα τῶν συγγραφέων ἀφ' ἑτέρου, διότι τὰ μὲν πρῶτα εἶνε σύγχρονοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνετάχθησαν, ἐνῶ τὰ δεύτερα διήλθον διὰ πολλῶν χειρῶν καὶ ἐποχῶν, ὧν ἐκάστη ἀναγκαίως θὰ ἀφῆκεν ἐπ' αὐτῶν τὰ ἴχνη της.

Ἐν σελ. 85 προκειμένου περὶ τῆς γραφῆς ψιλῶ ἀντὶ δασέος ὁ D. καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ τὰ ἐν τῇ νεοελληνικῇ ἀνάλογα φαινόμενα θεωρητέα οὐχὶ ὡς ἀποτέλεσμα τουρκικῆς ἐπιρροῆς, ἀλλ' ὡς ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας λαμβανόμενα παραδείγματα. ἐν τούτοις οὐδεμίαν ἀνάγκην νὰ καταφύγωμεν εἰς τοιαύτην ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου: διότι ἂν ἐν τῇ ἀρχαιότητι οἱ Αἰγύπτιοι, ἢ Ἀσιαῖται ἠδυνάτουσαν νὰ προφέρουν τὸ θ καὶ ἐνεκα τούτου ἠναγκάζοντο νὰ συγχέωσιν αὐτὸ πρὸς τὸ τ καὶ νὰ γράφωσι τοῦτο ἀντ' ἐκείνου, ἢ προφορὰ δὲ τούτων ἔσχεν ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὴν προφορὰν λέξεων τινῶν παρὰ τοῖς συγχρόνοις Ἑλλησι, τὸ αὐτὸ φαινόμενον δύναται πολὺ καλὰ νὰ ἔχη ὑπόστασιν

καὶ νῦν, ὅτε τὸν τόπον τῶν ἀρχαίων Ἀσιατῶν κατέχουσιν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἐπομένως νὰ ἔχωμεν τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα.

Εὐφυῆς εἶνε ἡ ἐν σελ. 66 ἐπίνοια τοῦ D. περὶ τῆς διαφοροῦ διευθύνσεως, ἣν ἔλαβον ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἀναπτύξεώς των τὰ οὐδέτερα εἰς -ιον καὶ -εῖον· νομίζει δηλ. ὅτι ἡ διαφορὰ τοῦ τονισμοῦ εἶνε ἡ κυρία αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου. ἡ ἐξήγησις αὕτη θὰ ἦτο ἀκαταμάχητος, ἂν ὁ D. ἐφρόντιζε νὰ μᾶς ἀποδείξῃ ὅτι εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐξηκολούθει ἀκόμη ἐν τῇ προφορᾷ νὰ ὑφίσταται διάκρισις μεταξὺ ὀξέος τόνου καὶ περισπωμένου, ἔλαβον τὴν γένεσιν των ἀμφότερα τὰ φαινόμενα -ιον > ιν, εῖον > εἰό· ὅταν ὁμως λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ μὲν πρῶτον τούτων ἀνήκει εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας μ. χ., τὸ δὲ δεύτερον λαμβάνει χώραν μόνον κατὰ τὴν 16-ην μ. χ. ἑκατονταετηρίδα, τότε μετὰ δυσπιστίας θὰ ἀποβλέψῃ πρὸς τὴν ἐξήγησιν τοῦ D., ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπάρχουν καὶ παραδείγματα, ἂν καὶ εὐάριθμα, ἀναιροῦντα τὴν τοιαύτην ἐξήγησιν, οἷα τὰ: θεριό, κωλιό, τοιχιό, ψωλιό, χωριό, φορτιό, ἀνώφλιο, κατώφλιο, σάλιο, κ. τ. ἐ. (πρβ. G. Hatzidakis, Einleitung p. 37—41 καὶ 316).

Ἐν σελ. 3—9 πραγματευόμενος τὸ φαινόμενον τῆς τροπῆς α > ε ἐπομένου ρ καὶ λ καταλήγει εἰς τὸν ἐξῆς κανόνα (σελ. 9): dass im Gmngr. zur Schwächung eines α durch ρ oder λ noch die Nähe eines anderen α erforderlich war, und dass, wo von diesem Gesetze abgewichen wird, wir es mit Dialekterscheinungen zu thun haben. Ἀλλὰ τὸ παρά Κουμανούδη ἐξ ἐπιγραφῆς Ἀφροδισιάδος, τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, φερόμενον ψελίδες (=ψαλίδες) οὔτε α ἔχει πλησίον, οὔτε διαλεκτικῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ὥστε καθιστᾷ τὸ κῦρος τοῦ κανόνος προβληματικόν.

Ἐν σελ. 15—18 πραγματεύεται περὶ τῆς τροπῆς ο(ω) > ου, τὴν δὲ ἀριθμητικὴν σχέσιν τῶν παραδειγμάτων βλέπομεν ἐν τῷ πίνακι (σελ. 127), ὅπου ἀποδίδονται εἰς μὲν τὴν Αἴγυπτον 6 παραδείγματα, τὴν Μικρὰν Ἀσίαν 1, τὴν Ἑλλάδα 3· ἐπὶ τῆς ἀριθμητικῆς ταύτης σχέσεως βασιζόμενός τις θὰ ἐδικαιούτο νὰ θεωρήσῃ καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο αἰγυπτιακῆς μᾶλλον προελεύσεως· καὶ πράγματι ὁ D. ἐν μὲν σελ. 129 ὑπάγει τὸ φαινόμενον μεταξὺ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ λαμβανόντων τὴν ἀρχὴν, πρὸς μεγάλην ἀπορίαν τοῦ ἀναγνώστου, ὅστις ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ διατὶ παρεξήγησεν ἐνταῦθα καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία, ἣτις ἔχει μόνον ἐν παραδείγματι νὰ ἐπιδείξῃ· ἐν σελ. 135 ὁμως ἐπιφέρει ὅλως ἀντίθετον γνώμην ὑπάγων τὸ φαινόμενον λόγῳ προελεύσεως τῇ ἄττικῇ κοινῇ. Καὶ ὁμως ἀκριβεστέρᾳ ἐξέτασις τῶν παραδειγμάτων ἀπαιτεῖ νὰ ἀποδοθῶσι τῇ Αἰγύπτῳ 5 παραδείγματα: Μουστῆς, πουλλία, πουλίων, εἰκουστοῦ, μεσουρί, ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ: Ρουμανός, καὶ τρία τῇ Ἑλλάδι Ρουμαίῳ, ἀναγνούστης, παντοπούλου, ἣ ἂν ἤθελέ τις ἐνταῦθα νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὸ Ἰάκουβος (Θράκη), τότε τὰ τῇ Ἑλλάδι ἀνήκοντα παραδείγματα θὰ ἦσαν τέσσαρα· κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ φαινόμενον θὰ ἦτο δίκαιον νὰ ἀναχθῇ μᾶλλον εἰς τὰ τῇ αἰγυπτιακῇ καὶ ἄττικῇ κοινῇ ἀνήκοντα (σ. 136). Ἀλλ' ἂν προσθέσῃ τις εἰς ταῦτα καὶ τὰ παρά Κουμανούδη φερόμενα: Ἀνθρουπύλα (ἐπιγρ. Φερῶν Θεσσαλίας), ἔγγουνοι (ἐπιγραφὴ Ἐρετρίας), καὶ σουτεῖο (ἐπιγρ. Φαρσαλίων), τότε ἀμέσως ἡ ἀριθμητικὴ σχέσις μεταβάλλει ὄψιν, διότι τὰ τῇ Ἑλλάδι ἀνήκοντα παραδείγματα θὰ εἶνε 7, Αἰγύπτῳ 5 καὶ Μ. Ἀσίᾳ 1, καὶ τὸ κέντρον τοῦ βάρους ἀμέσως πίπτει ἄλλοῦ.

Ἄν στρέψωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τοὺς στατιστικοὺς πίνακας τοῦ D.,

ἐν οἷς συνοψίζει οὗτος τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης του, θὰ ἴδωμεν ὅτι οὗτοι εἶνε μετὰ πολλῆς ἀφελείας κατηρτισμένοι· λείπει ἐν αὐτοῖς ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια, πράγματα ἀναγκαιότατα διὰ πᾶσαν στατιστικὴν. Ἀρκετὸν πρὸς τοῦτο νὰ ἐξετάσωμεν ἓνα μόνον τῶν πινάκων τούτων, καὶ ὡς τοιοῦτον ἄς λάβωμεν τὸν ἐν σελ. 127. Ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ ἀπαριθμοῦνται τὰ διάφορα εἶδη τῶν φωνητικῶν φαινομένων, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἐν τῇ δευτέρᾳ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Συρίας) ἀπαντώμενα παραδείγματα, ἐν τῇ τρίτῃ τὰ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐν τῇ τετάρτῃ τὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ πέμπτῃ δίδεται ὁ γενικὸς ἀριθμὸς τῶν παραδειγμάτων ἐκάστου φαινομένου. Τοῦτο δηλαδὴ προϋτίθετο νὰ παραστήσῃ ἡμῖν ὁ D., ἀλλὰ ἀπέτυχε, διότι ἀφοῦ οἱ ἀριθμοὶ τῆς πρώτης, δευτέρας καὶ τρίτης στήλης δεικνύουν τὸν ἀριθμὸν τῶν παραδειγμάτων (Zahl der Beispiele), τὸ ἐξαγόμενον ἐν τῇ πέμπτῃ στήλῃ ἔπρεπε νὰ δεικνύῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν παραδειγμάτων καὶ ὄχι τὸν ἀριθμὸν τῶν φαινομένων (Summe der einzelnen Erscheinungen), ὅπως παραδέχεται ὁ D. παρὰ τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς τῆς ἀριθμητικῆς· εἶνε γνωστὸν ὅτι Beispiele προστιθέμενα δὲν δύναται νὰ δώσουν ἐξαγόμενον Erscheinungen: Εἰς τὸ αὐτὸ λάθος ὑποπίπτει καὶ δευτέραν φορὰν ὁ D. προσθέτων καθέτως τοὺς ἀριθμοὺς τῆς πέμπτης στήλης· ἀφοῦ ἀπαξ παρεδέχθη ὅτι οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι δηλοῦσι φαινόμενα, τὸ ἐξαγόμενον αὐτῶν ἦτο ἀδύνατον νὰ φανερῶνῃ παραδείγματα (243 Beispiele). Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ μεταξὺ τῶν φαινομένων μᾶς παρουσιάζει τὴν Kontraction zweier Vocale, ἣν ὑποδιαιρεῖ εἰς a) gleiche Vokale καὶ b) ungleiche Vokale, καὶ τοῦ μὲν πρώτου εἶδους ἀπαριθμεῖ παραδείγματα, τοῦ δὲ δευτέρου οὐδὲ ἐν ἄλλᾳ τότε ἦτο ὅλως περιττὸν νὰ συμπεριλάβῃ καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐνταῦθα. Τὸ δὲ χειρότερον πάντων εἶνε ὅτι ὁ D. δὲν δίδει τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς τοῦτο ὅτι τῶν ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ ἀπαριθμουμένων φαινομένων τὰ μὲν εἶνε ἀπλᾶ, τὰ δὲ σύνθετα, καὶ ἐπομένως ὅτι ὄφειλε νὰ ἔχῃ ἐσχηματισμένην γνώμην περὶ τῶν τελευταίων τούτων, ἂν πρέπει νὰ ὑπολογίζωνται ὡς ἐν ἀπλῶς φαινόμενον ἢ ὡς περισσότερα (ἀναλόγως τῶν ὑποδιαιρέσεων, ἃς ὑφίστανται). Τὸ δυσασποφάσιστον τοῦτο καὶ ἡ ἀοριστία γίνονται ἀφορμὴ νὰ παρουσιάζουν οἱ πίνακες τὰ ἐπόμενα μαθηματικὰ περίεργα· ὁ γενικὸς ἀριθμὸς τῶν φαινομένων ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ εἶνε 30, ἐκ τούτων 31 (!) ἀπαντῶνται ἐν Αἰγύπτῳ, 26 ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ 18 ἐν Ἑλλάδι· κατωτέρω ὅμως (σ. 127—8) ὑπολογίζει καὶ τὰ ἐλλείποντα ἐν ἐκάστῃ χώρᾳ φαινόμενα καὶ εὐρίσκει ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ ἐλλείπουσι 2 φαινόμενα, ἐν Μ. Ἀσίᾳ 4, καὶ ἐν Ἑλλάδι 10. τούτων οὕτως ἐχόντων ἔπρεπεν προσθέτων τις τὰ ὑπάρχοντα ἐν ἐκάστῃ χώρᾳ φαινόμενα μὲ τὰ ἐλλείποντα, νὰ εὐρίσκη ὡς γενικὸν ἀποτέλεσμα τὸν ἀριθμὸν 30, ἦτοι τὸν ὀλικὸν ἀριθμὸν τῆς πρώτης στήλης· παρὰ τῷ D. ὅμως ἐν μὲν τῇ Αἰγύπτῳ τὰ φαινόμενα ἀνέρχονται εἰς 33, ἐν Μ. Ἀσίᾳ εἰς 30 καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς 28, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον καταστρέφεται πᾶσα σχέσις τῶν φαινομένων, διότι οὐχὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ τῶν φαινομένων βασίζεται ὁ στατιστικὸς πίναξ. Τὸ δὲ ἀτοπώτατον εἶνε ὅτι ὡς ἐξαγόμενον τῆς πέμπτης στήλης εὐρίσκει: 243 Beispiele auf 75 Erscheinungen (!), ἀγνοῶν ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀριθμὸς τῶν φαινομένων δὲν αὐξάνει ἀλλὰ μένει ὁ αὐτός, ὁ γενικὸς. Πρὸς μείζονα σαφήνειαν δὲν νομίζομεν περιττὸν νὰ παράσχωμεν τὸν πίνακα (σελ. 127) ὑπὸ τὴν πρέπουσαν μορφήν, τὴν ἐξῆς.

Art der Erscheinung.	Ägypten (nebst Syrien).	Kleinasien.	Griechen- land.	Summe der Beispiele.
	Zahl der Beispiele.			
$\alpha > \epsilon$. a) bei ρ	4	2	4	10
b) bei λ und ν	2	2	—	4
c) in Tonsilben	6	—	—	6
$\iota > \epsilon$. a) bei ρ	8	1	—	9
b) bei λ , ν und sonst..	8	3	1	12
$o > ou$	6	1	3	10
$\epsilon > \alpha$	2	2	1	5
$\epsilon > o$	4	—	1	5
$\upsilon > ou$	4	4	2	10
Schwund von anlaut. i	4	—	1	5
" " " e	3	2	—	5
" " " a	3	2	—	5
" " " o	2	—	—	2
Entfaltung von anlaut. i	—	11	—	11
" " " a	5	—	—	5
Schwund inlaut. Vokale	2	1	1	4
Entfaltung inlaut. Vokale...	4	1	—	5
Kontraktion zweier Vokale..	10 (+2 syr.)	1	3	16
$\epsilon\alpha, \epsilon o > \iota\alpha, \iota o$	2	3	2	7
$\epsilon\alpha, \epsilon o > \alpha, o$	3	2	3	8
$\epsilon o > \epsilon$	7	2	2	11
$\iota\alpha > \alpha$	10	1	—	11
$\iota\alpha > \gamma\iota\alpha$	1	1	—	2
$\iota o > \iota$. a) im Auslaut	16 (4 syr.)	7	5	28
b) im Inlaut	8	1	—	9
$\omega\alpha, \omega\alpha > \alpha$	—	1	—	1
$\alpha\iota > \alpha$	2	—	1	3
$\alpha o > \alpha$	1	3	3	7
$\alpha\upsilon > \alpha$	6	2	1	9
$\epsilon\upsilon > \epsilon$	3	3	1	7
$o\iota > o$	3	—	1	4
$ou\alpha, ou\epsilon, ou\iota > o, ou, \iota$	2	2	—	4
$\iota\epsilon > \iota\alpha$	2	1	—	3
Summe: 30 Vokalerscheinungen	145 Beispiele (auf 31 Er- scheinungen).	62 Beispiele (auf 26 Er- scheinungen).	36 Beispiele (auf 18 Er- scheinungen).	243 Beispiele (auf 75 Er- scheinungen).

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας κρίναντες ἀναγκαῖον νὰ κάμωμεν, οὐδόλως προτιθέμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ Dieterich· διὰ τοὺς ἐνδιαφερομένους περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης τὸ ἔργον του θὰ εἶνε ἀναπόφευκτος ὁδηγὸς χάρις εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας συνέλεξε.

Σ. Παπαδημητρίου.

Ἐν Ὀδησσῷ.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

РОССІЯ.

Извѣстія Русскаго Археологическаго Института въ Константинополѣ. VIII. Выпускъ 3. Софія. 1903. Стр. 163—341. — Въ составъ этого выпуска вошли слѣдующія статьи:

1. **L. Petit**, *Acte synodal du patriarche Nicéphore II sur les privilèges du métropolitain de Trébizonde (1-er janvier 1260)* (стр. 163—171). — Публикуется, съ краткимъ историческимъ комментариемъ, синодальное опредѣленіе вселенскаго патріарха Никифора отъ 1260 года касательно отношенія къ его кафедрѣ трапезунтскаго митрополита, духовнаго главы трапезунтской имперіи, подчиненнаго, однако, патріарху. Греческій текстъ акта заимствованъ изъ ватиканскаго кодекса № 682 (fol. 649 r.—650 r.).

2. **Б. Фармаковскій**, *Живопись въ Пальмиръ* (стр. 172—198). — Древняя Пальмира была выдающимсяъ культурнымъ центромъ. Здѣсь процвѣтало и искусство, которое, однако, и теперь еще мало изучено. Русскій Археологическій Институтъ въ Константинополѣ предпринялъ въ 1900 году научную экспедицію въ Пальмиру и собралъ значительный матеріалъ, который и описывается въ статьѣ г. Фармаковскаго. Почтенный ученый весьма тщательно разсматриваетъ въ своей статьѣ памятники пальмирскаго искусства, сохранившіеся въ пещерѣ Мегаретъ Абу-Схейль и относящіеся, по его мнѣнію, ко второй половинѣ II вѣка по Р. Х. Къ статьѣ приложены 7 таблицъ снимковъ, представляющихъ планъ катакомбы и ея фрески.

3. **Б. Панченко**, *Каталогъ моливдовуловъ коллекціи Русскаго Археологическаго Института въ Константинополѣ* (стр. 199—246). — Описываются 124 моливдовула, съ тщательнымъ указаніемъ терминовъ, именъ и изображеній на нихъ. Къ статьѣ приложены шесть таблицъ снимковъ.

4. **Г. Беглери**, *Печать трапезунтскаго императора Давида* (стр. 247—248). — Давидъ былъ послѣднимъ императоромъ Трапезунта (1458—1462 г.) и грековъ, уступивъ свое царство Магомету II. Печать представлена и въ снимкѣ.

5. **Θ. И. Успенскій**, *Артосная Панагія* (стр. 249—263). — Въ національномъ музеѣ Равенны хранится панагіаръ или артосная панагія — неболь-